

DRVENO DOBA U GRADSKOM MUZEJU VIROVITICA, NOVI STALNI POSTAV MUZEJA

MIHAELA KULEJ □ Gradski muzej Virovitica, Virovitica

Uvod. Nakon malo više od trideset godina Gradski muzej Virovitica u mogućnosti je predstaviti novi stalni postav. Dvorac Pejačević središnja je točka Virovitice. Definira njegov specifičan urbanistički razvoj, gradske vizure, kao i simbolički doživljaj grada kao malog mjesta na granici Podravine i Slavonije, s impresivnom građevinom u samom srcu grada.¹

U Dvorcu je od 1953. smješten Gradski muzej Virovitica², uz još neke gradske institucije i kulturne djelatnosti. Do provedbe projekta Muzeja je bio smješten na prvom katu Dvorca, no sam cilj projekta bio je staviti cijeli Dvorac u funkciju Muzeja te tako dosegnuti sve suvremene standarde koje muzeji danas trebaju zadovoljiti. Izazov je bio prenamijeniti zadanu arhitekturu, građenu za neku sasvim drugu namjenu, kao i provesti ovaj projekt te predstaviti sasvim nov izgled muzejskog postava i svih dodatnih usluga/djelatnosti Muzeja.

Velika, ujedno i prva temeljita obnova Dvorca od njegove gradnje 1804. počinje 2016. u sklopu europskog projekta *5 do 12 za Dvorac*, vrijednoga 81 milijun kuna, koja obuhvaća građevinsku obnovu Dvorca, revitalizaciju njegovoga perivoja – gradskog parka, i otvorenje novoga stalnog postava.

Obnova Dvorca Pejačević izvedena je prema projektu koji su izradili glavni projektant Milko Puncer iz tvrtke Urbos d.o.o., Osijek, Natalija Bajs, muzeologinja i Javier Luri, arhitekt iz tvrtke Krear, Zagreb, uz stručnu pomoć Mihaele Kulej, povjesničarke umjetnosti i ravnateljice Muzeja te stručnih djelatnika Gradskog muzeja Virovitica.

Autori muzeološke koncepcije pod nazivom *Drveno doba* jesu Natalija Bajs, Mihaela Kulej i Javier Luri.

Osnovna ideja projekta jest prenamjena funkcije cjelokupnog Dvorca Pejačević u suvremeni muzejski prostor koji će, osim prostora za muzejske namjene (za stalni postav – *Drveno doba* i *Povijest Grada i Dvorca*, te prostora za povremene izložbe, čuvaonice, radionice), imati polivalentnu dvoranu (malu i veliku, za različita događanja), prostor za pedagoško-edukativne radionice, prostor suvenirnice i turističke zajednice (TIC-a), kafić tematski uključen u muzeološku koncepciju, te će time ponuditi posjetiteljima sveobuhvatan doživljaj priče o kulturnoj materijalnoj i nematerijalnoj baštini širega

virovitičkog područja.

Uz tu „opipljivo-vidljivu“ ideju, naša je, muzejska, nit vodilja bila lokalnu priču povezati s nekom univerzalnijom i ponuditi doživljaj putem kojega će posjetitelji moći doprijeti do vlastitog identiteta bez obzira na to iz kojeg podneblja/kraja/regije dolazili. Cijela provedba trajala je od kolovoza 2016. do svečanog otvorenje postava i Muzeja 5. prosinca 2019.

Muzejski su djelatnici velik dio tog vremena posvetili izboru građe za novu muzeološku koncepciju, koja je završena krajem 2019. i u svibnju 2020. verificirana na Hrvatskome muzejskom vijeću pri Ministarstvu kulture RH. Kako u tako velikim, i poslovima i obuhvatom opsežnim projektima često biva, i mi smo usporedno obavljali nekoliko vrsta poslova. Stoga je istodobno s muzeološkom koncepcijom nastajao i detaljni muzeografski projekt opremanja Dvorca u suradnji s arhitektom, dizajnerima, grafičarima, muzeologinjom, a istodobno je pokrenuto i definiranje projekta opremanja svih ostalih prostora (čuvaonica, kancelarija, TIC-a, kafića, tehničkih prostorija...).

Opremanje svih prostora počelo je tijekom lipnja 2019., a muzejski su djelatnici usporedno s tim poslom obavljali završne pripreme građe koja je trebala biti predstavljena u novome stalnom postavu.

Zašto *Drveno doba*?

Novi je postav iskorak u prezentaciji i interpretaciji povijesne, kulturne i prirodne baštine širega virovitičkog područja.

IM 51, 2020.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

¹ Dvorac grofova Pejačević građen je od 1800. do 1804. prema nacrtima bečkog arhitekta Nikole Rothera. Raskošno kasnobarokno-klasicističko zdanje okruženo je opkopom (čime podsjeća na nekadašnji srednjovjekovni Wasserburg) i zaštićenim parkom, a svojim položajem uvjetovalo je urbanistički razvoj Virovitice. Grof Antun III. Pejačević, koji je na dvoru uzdržavao stalni gudački kvartet te priređivao koncerte i zabave, prodao je Dvorac 1841. njemačkoj kneževskoj obitelji Schaumburg-Lippe, u čijem je vlasništvu bio do 1911. Tada ga je kupio grof Ivan Drašković, koji ga je, zajedno s parkom, krajem 1930. prodao gradu Virovitici.

² Gradski muzej Virovitica osnovan je 1953. kao zavičajni muzej kompleksnog tipa za grad i kotar Viroviticu.

Spomenuti iskorak u muzejskom djelovanju ponajprije se odnosi na novi pristup prezentaciji građe putem tematski oblikovane interpretacije stalnog postava, unutar kojega se raznovrsni artefakti i dokumenti ne samo umjetničke i estetske nego i povijesne i simbolične vrijednosti te različite starosti, objedinjuju oblikujući narative koji na univerzalno relevantan i pristupačan način svjedoče o prošlosti i sadašnjosti.

Unatoč dosadašnjim praksama da lokalni muzeji općeg tipa predstavljaju svoju građu u stalnim postavima definiranim raznolikim i bogatim muzejskim zbirakama, odlučili smo se za pristup kojim ćemo slijedeći jednu narativnu

nit ispričati priču i o Virovitici, i o čovjeku, i o svim obilježjima razvojnog puta našeg kraja te tu istu priču vezati za opća mjesta razvojnog diskursa u mnogim ljudskim zajednicama/naseljima/mjestima/gradovima.

Sve to bilo je potaknuto namjerom da se naglasak stavi na interpretaciju ljudskog ekosustava na širem području Virovitice kroz prizmu drva, a sa stajališta materijalne i nematerijalne baštine. Dakle, tema je bila – drvo.

Zašto drvo? Drvo je osnovni materijal cjelokupne ljudske aktivnosti našeg zavičaja. Drvo je nešto čime smo okruženi uvijek i zauvijek. Drvo prolazi kroz sve segmente ljudskog života i djelovanja te je univerzalno doživljeno

i utkano u nj. Ono je sada tu, bilo je tu i prije, i bit će tu i dalje. Usto, analizom muzejske građe mogli smo potkrijepiti priču materijalnom i nematerijalnom građom/znanjem/zapisima/predajom.

Tako je tijekom odabira smjera i teme nastao i naziv postava *Drveno doba* kao lokalne priče koja prerasta u univerzalnu.

Novi stalni postav – dvije tematske cjeline, organizacija prostora

Muzej usporedno razvija dvije tematske cjeline stalnog

postava. Prva je narativom i interpretacijski općeljudska i nazvana je *Drveno doba*, što simbolizira razdoblja ljudske djelatnosti koja je uvijek postojala i koje će uvijek biti. Druga je tema vezana za djelovanje Gradskog muzeja Virovitica kao zavičajnog muzeja i nosi naziv *Povijest Grada i Dvorca*.

Organizacija prostora postava bila je izazov za sebe. Krenuli smo od želje da posjetiteljima predstavimo sve etaže Dvorca Pejačević. Stoga smo i postav organizirali na tri razine zdanja:

1. istočno podrumsko krilo: *Povijest Grada i Dvorca*, uz jednu dvoranu na prvom katu

2. prvi kat: *Drveno doba*

3. zapadno potkrovlje: *Drveno doba*.

Prizemlje je iskorišteno kao mjesto susreta i komunikacije svih dodatnih namjenskih prostora (kafića, TIC-a, edukacija...).

Povijest grada i Dvorca tema je koju razvijamo polazeći od činjenice kako je Dvorac prvi izložak Gradskog muzeja

Virovitice smješten na srednjovjekovnoj utvrdi iz koje se razvio grad Virovitica. U toj temi razvijamo priču o Virovitici i njezinoj okolici polazeći od prapovijesti do danas, uz pomoć svih vrsta građe koju posjedujemo, a koja ističe specifičnosti razvoja našega grada. Posebno je težište na Pejačevićima Virovitičkim, grofovskoj obitelji koja je izuzetno snažno utjecala na razvoj i oblikovanje Virovitice, a koje smo predstavili u jednoj dvorani na prvom katu Dvorca stvarajući tako vezu između cjelina

postava, kao i komunikacijsku nit u našem scenariju. Predstavljajući bogatu povijest Virovitice, dotičemo se povijesti ovog dijela Europe u smislu urbanizma, arhitekture, tradicije i kulture. Tako definiramo Viroviticu kao kraljevski grad koji je imao veliku važnost u srednjem vijeku, ali i kao mjesto kroz koje su prošle sve civilizacijsko-razvojne kategorije srednje Europe.

Glavna poruka cjeline. Brojna arheološka nalazišta svjedoče o kontinuiranoj naseljenosti širega virovitičkog

područja od paleolitika do danas. Postojeća urbana struktura grada određena je još u srednjem vijeku smještanjem utvrde s opkopom na mjesto na kojemu je kasnije sagrađen dvorac s perivojem. Oko tog vlastelinskog posjeda s vremenom se razvio grad kojim i danas arhitektonski, urbanistički i kulturološki dominira dvorac čineći njegov središnji prostor.

Korisnik upoznaje povijesne događaje, zanimljivosti i ličnosti koje su utjecale na razvoj grada u kronološkom

slijedu unutar šest tematskih podcjelina: *Od prvih nalaza do 1234., Wasserburg, Između dvaju Carstava, Dvorac kao središte, 19. stoljeće, 20. stoljeće* i, na 1. katu, *Pejačevići Virovitički*.

Drveno doba bavi se drvom kao univerzalnim materijalom u ljudskoj djelatnosti, a kao tema dovoljno je relevantno i opravdava odluku da njime kao niti vodiljom objedinimo raznoliku građu u autentičnu priču koja može pobuditi zanimanje te potaknuti posjetitelje različitih profila da se identificiraju s tim materijalom.

Taj dio postava razvijamo u tri prostorne i narativne cjeline.

Prva cjelina (zapadno krilo prvog kata) – *Za istim stolom*, prati suodnos čovjeka i drveta na intimnoj razini, i to od šume kao izvorišta drvene građe kroz Mikeše, lokalne etnike, preko gradnje drvom, pa do uređenja doma, zaključno s najintimnijim prostorom u njemu – spavaćom sobom.

Glavna poruka cjeline. Drvo je prirodni materijal kojim se čovjek koristi od najstarijih vremena da bi izgradio i opremio svoj životni prostor. Oblikovanje stambenih i gospodarskih građevina, namještaja i svakidašnjih uporabnih predmeta razlikovalo se tijekom vremena i sukladno tehnološkom razvoju, ali i ovisno o društvenom statusu svake obitelji.

Druga cjelina (istočno krilo prvog kata) – *Ruke majstora*, prati razvoj obrta od tradicijskih obrta, cehova, građanskih obrta, prvih industrija pa do poznate drvene industrije TVIN i njihove višegodišnje suradnje s arhitektom i produkt-dizajnerom Bernardom Bernardijem.

Glavna poruka cjeline. Način i vještina obrade drva kao materijala iz prirodnog čovjekova okruženja mijenjali su se tijekom vremena – od primitivnog prilagođivanja radi izrade najjednostavnijeg alata, preko oruđa izrađenoga u kućnoj radinosti, sve do pojave obrtnika, a zatim i do razvoja sve složenijih tehnoloških procesa drvene industrije. Takav postupan razvoj i specijalizacija struke reflektirali su se na način školovanja i ekonomskog djelovanja unutar društva.

Treća cjelina (zapadno potkrovlje) – *Da kucnem o drvo... zlo ne čulo*, obuhvaća pučka vjerovanja, društveni život i duhovnost utemeljene na suodnosu čovjeka i drva, a završava rekonstruiranim dijelom svetišta crkvice Sv. Križa u Sedlarici, s originalnim inventarom.

Glavna poruka cjeline. Drvo se u životu ljudi ne pojavljuje isključivo kao sirovina kojom se čovjek koristi za oblikovanje i definiranje svoga materijalnog svijeta nego u njemu pronalazi i posrednika za ispunjavanje svojih društvenih i duhovnih potreba. Štoviše, u mnogim mitologijama i kulturama drveće se smatra utjelovljenjem snage života i vitalnosti.

U skladu s tim, kao malu cjelinu na prvom katu predstavljamo i izdvojeni galerijski izbor iz donacije Branislava Glumca i Likovnog odjela kojim obogaćujemo doživljaj i definiramo hrvatsku likovnu scenu 20. stoljeća.

Pokušali smo naći pravu mjeru te u muzeografskom smislu uz „klasična“ muzeografska rješenja primijeniti i danas sveprisutnu multimediju, no ne u tolikoj mjeri da scenarij ne funkcionira bez nje. No posjetitelje svakako pozivamo na fotografiranje u *virtualnom ormaru* u Salonu Pejačević, ili na istraživanje recepata *mikeškog* jelovnika, ili na upoznavanje s radom i stvaralaštvom Bernarda Bernardija, ili na mali kviz poznavanja *mikeških* riječi... i na još mnogo toga. Na taj način Muzej je ostvario svoju želju da pozove posjetitelje na interakciju i aktivno sudjelovanje u stalnom postavu.

Navedenim pričama Muzej je na putu da postane mjesto susreta svih naraštaja i posjetitelja različitih interesa. Nadalje, kako je obnovljen i okoliš Dvorca, cijelo je područje napokon zaživjelo te su park i Dvorac preuzeli mjesto središnje točke / trga grada Virovitice, koja je upravo zbog svoga specifičnog urbanističkog razvoja oko Dvorca dosad bila zakinuta za mjesto susreta kao što je današnji prostor.

Primljeno: 29. svibnja 2020.

THE AGE OF WOOD IN VIROVITICA MUNICIPAL MUSEUM, THE NEW PERMANENT DISPLAY OF THE MUSEUM

The Pejačević Palace is the central point of Virovitica and defines its particular town planning development, its city vistas and the symbolic experience of the city as a little town on the borders between the Drava valley and Slavonia, with that impressive edifice in the very heart of the city.

Since 1953, the Palace has housed the Virovitica Municipal Museum, as well as a few more civic institutions and cultural activities. Until the implementation of the project, the museum was located on the first floor; however, the actual objective of the project was to place the whole of the palace at the service of the museum and thus to achieve all the contemporary standards that museums today need to satisfy. The challenge was to repurpose the given architecture that had been built for some entirely different purpose as well as to implement the project and to present the entirely new appearance of the museum set-up and all the additional services and activities of the museum.

The great renovation of the palace, the first thoroughgoing re-vamping ever since its building in 1804, started in 2016 in the context of the European project *Five to Twelve for the Palace*, costing 81 million kuna, and covering the renovation of the fabric of the palace, the revitalisation of its gardens, now the city park, and the opening of a new permanent display.

The permanent display was opened on December 5, 2019. The idea was to present the materials of all the collections of the museum through the thematic permanent display. A theme that was irresistibly suggested by the cultural and historical development of the city of Virovitica and its surroundings was wood, timber, the material that has been used in all ages and aspects of life over the centuries, wood as the connective tissue of life in this area. The creators of the display then called it *Age of Wood* and in it they tell a story through the categories of family, making a living, social life, and the spiritual life. But thinking over the museological conception and the palace of the Pejačevićs as the prime exhibit of the museum, they determined to present the specific development of Virovitica from prehistory to the end of the 20th century in a separate unit of the display called "History of City and Palace". Apart from its museological contents, the museum also offers venues for education, multifunction and multimedia rooms, a souvenir shop and a café, and finally has become a place for meeting and communication if all its users, located in the finest part of the city of Virovitica.